Balogh István

Meséim, meséléseim

Régmúltunk réteges folyópartja a mese, benne vannak az évezredek, évmilliók maradványai.

Nekem szerencsém van!

Apai öreganyám, Lukács Verona igazi mesefa volt!

1941–1944 között Zentán, Banó István tanár úr helyi ősforrásaként nyitotta rá a tóparti kiskaput.

Banó István Dudás Gyula után komoly művelője volt a zentai szájhagyomány, a szellemi és tárgyi népművészet begyűjtésének. Ám ennél sokkal több az, hogy iskolát teremtett, máig élőt és terebélyesedőt. A fiatal magyar-latin szakos pedagógus, gimnáziumi tanártársát, Fábry Jenőt, kedves plébánosunkat szinte megfertőzte a néphagyományok és a helytörténeti kutatások fontosságával. Ő avatta be gimnáziumi diákjait, Tripolsky Gézát, Burány Bélát meg Nagy Vilmost, a zenetanárt, a szellemi és tárgyi néprajz világába. E tanítványai aztán, mert lelki erejük volt hozzá, és felkentségük is, komoly és ma is terebélyesedő iskolát teremtettek e tájon. Ez a műhely él azóta is, működik, terebélyesedik, sok hallgatója volt, van és lesz is. Számomra az a legmagasztosabb, hogy magam is részese lehettem e csermely vizének, szinte az ősforrás csurgatta lelkembe a legősibb világ legszebb képeit és történeteit.

Banó Istvánt nem ismertem személyesen. Szülővárosomban kora miatt sárgacsőrű professzortanoncnak hitték, amikor1941 őszén Pestről kihelyezték Zentára. Így emlékezett meg róla két jó barátom, néhai Tripolski Géza a zentai múzeum igazgatója, és néhai Dr. Burány Béla főorvos, egyetemi tanár. Banó István a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem elvégzése után azonnal a visszatért, a csatájáról híres Zentára* nevezték ki, itt volt első munkahelye.

Fábry Jenő plébános úr csorgatta a keresztvizet homlokomra, keresztapám életutamat haláláig nagy szeretettel követte. Fiatal tanár koromban mesélt nekem gimnáziumi tanárságáról. A hittan mellett matematikát is tanított, mert matematika-fizika szakon is végzett. Ezért nagyon csodáltam őt! Viszont kölyökkoromban a tóparti Szent Ferenc templom kijárata előtt, amikor kivonultunk hittanóra után, mise vagy hittan alatti csintalankodásomért olykor-olykor én is kaptam tőle valóságos pofonokat, mint más eleven társaim. Ám minden szaváért, cselekedetéért lelkem legmélyéről ma is hálás vagyok neki. Batyumba rakta azt a hamuban sült pogácsát, amelyet nagyanyám és az édesanyám együtt gyúrtak és sütöttek. Áldásával bátorított, menj csak, Pista, előre nézz, de ne feledkezz meg a tieidről!

Kik is azok a tieid?

Rokonaim?

Diákjaim?

Unokám, Péter?

Ó, Istenem! Mindannyian!

Félszázados találkozóra készültem: én voltam az osztályfőnök. Mire is emlékeznek velem kapcsolatosan az én diákjaim? Mit is raktam valóságos batyujukba? Tettem-e bele valami történetet, mesét, amelyet megörököltem? Drága öreganyám regélése eljutott-e hozzájuk? Megmaradt-e bennük? Megoldották-e azt a batyut, amelybe én is beleraktam nekik egy-két pogácsát? Fontosak ám ezek a kérdések, mert ők lassan, az én régi zentai diákjaim, különösen a lányok, mesélgethetnek már unokáiknak is!

Péter unokámra én ráhagytam a fontos meséket és történeteket. Szóban is, könyveimben is. Éreztettem zentai gyökereit a Budapesten született kölyökkel. Elejében magyar népmeséket mondtam kicsi fiamnak is, Peti unokámnak is.

Fiamnak hajdanán, ki tudja hányszor, a brémai muzsikusok történetét kellett fölelevenítenem, mert azt szerette igazán. Csacsit és kakaskát rajzolt még a szoba falára is. Szidott anya aztán bennünket, mint a bokrot, de esténként megelevenedtek a német állatok, a csacsi, a kutya, a macska és a kakas, és csak később konkurált velük az űzött-vágott bakkecske, aki beköltözött a kisnyúl házába. Petikém is kedvelte ezt az Arany László által begyűjtött népmesét, ám én tudom, ez a mi családunk egyetlen igaz folyondárja, mert kiskorunkban, apánk esténként fölmondta nekünk. Ez a mese penzuma volt, addig el sem aludtunk, míg ágyunk szélére nem ült. Tátott csőrrel lestük esténként apánk erőteljes megnyilvánulását:

– *Dübű, dübű lábommá, mëgdöflek a szarvammá!*

Petikém, (aki azóta már Péter és érettségire készül) a kedves mesét, a bakkecskéről szólót, jobban is tudta már, mint öregapja, de ez a dolgok és mesélések természetes folyamata. Ám mindig elmondtam unokámnak, lelkemen keresztül ezt a mesét dédapád és ükanyád hagyományozták rád.

– Ő déditata, az én apám –, mutatom neki az öregem legénykori arcképét.

Nézi a gyerek mindig, hosszan, behatóan. Tán lelke csápjai tapogatják elődje arcvonásait az amatőr képeken, nem tudom. De megszületik a csoda!

– Azt hiszem, tata, én nagyon hasonlítok dédpapámra.

Rábólintok erre.

Ez a fejbólintás mindennek a megerősítése. És így is van rendjén.

Hát a mese? A mi zentai mesénk?

Öreganyám meséivel nem altattam a fiamat. Azt hiszem, mélyre raktároztam őket, a bal fülem fölötti fiókomba. Aztán megszületett az unokám! Nagyapának lenni ajándék! Egymás után elevenedtek meg a régi történetek, jelentek meg rendre gyerekkönyveim.

Néhányan azt mondogatják rólam, hogy többek között én vagyok napjaink egyik délvidéki mesefája, ki ne száradjak! Mesefám apai nagyanyám volt, Lukács Verona. Ha mesélni kezdtem, én csak fölidézem boldog gyerekkoromat. Foltos nadrágú volt pedig, tavasztól őszig sokáig kellemesen mezítlábas, de különös is.

Nagykorúságomig megélt az én apai nagyanyám, másfél évtizede halkult el édesanyám. Ők ketten, de az én szép szavú apám is, azt plántálták belém, add tovább, amit tőlünk kaptál, édes fiam!

A mese, a csodás történet elmondása az utánunk következőknek valódi művészet! De megélése is az, mert megelevenedő mese ám az öreg tanár** számára a régi ötödik bé osztály*** (1968/69), a tanulók névsorának pontos fölmondása, az ülésrend, és a megéledő gyerekarcok nyolcadik évtizedemben való megelevenítése, ó, Istenem, ez csak a te tréfád! A lelkemben újra zajló magyarórámon a rám figyelő diákjaim, ma már mind nagymamák, vagy nagyapák!

Ám létezik mégis valami megfoghatatlan különbség a két előd között.

A világ nagymamái mindig mosolyognak. Mosolyuk a különösség, hiszen a valódi titkokat igazán ők ismerik. Nagyapa titkait is, a mesékét is, meg a unokákét is. És minden nagymama szeme tiszta, égi tó, este csillagok fészket raknak benne. Azt hiszem, ez a mese definíciója.

Nagyanya mesél, nagyapa regél. Ez az élet. A mi mesénk, a mi életünk.

Figyelő unoka szeme és lelke meg csodakaptár. Belőle kirepül, virágokra települ, gyűjtöget, és visszaszáll, hazatalál mindenkori létünk. Öreg jegenyénken várat rak az ősi madár. S ezeket az erős bástyákat viharok le nem dönthetik. Soha. Megáll az. Örökkön örökké.

* Zentai csata 1697. szeptember 11-én a török hódoltság alatt álló magyar területek visszafoglalásának egyik legjelentősebb és legvéresebb csatája. Ez volt az Oszmán Birodalom történetének egyik legsúlyosabb veresége.

** 22 éves voltam akkor.

*** 1957-ben született generáció.